

Ontvangstbevestiging

Voorstel Regio Deal

.....
Formuliernummer RD22
Ontvangstdatum 14-11-2022
Ontvangsttijd 21:50
.....

**Ministerie van Binnenlandse
Zaken en Koninkrijksrelaties**
Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20401
2511 DP Den Haag

088 042 42 42

Formuliergegevens

Contactgegevens

Naam contactpersoon Peter Bertholet
E-mailadres
Telefoonnummer
Organisatie Stadsregio Parkstad Limburg

Format voorstel Regio Deal

Titel

Parkstad Limburg 2023 - 2025

Partijen

De Stadsregio Parkstad Limburg (Gemeenschappelijke Regeling) doet namens de gemeenten Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Simpelveld en Voerendaal het voorstel tot een Regio Deal. Het voorstel wordt ondersteund door de brede maatschappelijke coalitie voor de transformatieopgave Parkstad. Deze brede maatschappelijke coalitie bestaat naast de Stadsregio Parkstad Limburg en de 7 Parkstadgemeenten uit het Nationaal Programma Heerlen-Noord, de Stadt en de Städteregion Aachen, de Stadt Herzogenrath, Kreis

Heinsberg, Rheinisches Revier, Euregio Maas-Rijn, Euregio Maas-Rijn Noord, Provincie Limburg, de negen woningcorporaties verenigd in het ROW, inwoners, huurdersorganisaties verenigd in het ROH, projectontwikkelaars, makelaars, Brightlands Smart Services Campus, het grootbedrijf en MKB Parkstad, Stichting Lokaal Retailbelang, Ondernemersfonds Heerlen, Stichting Streetwise Parkstad, supermarktorganisaties, onderwijspartijen en kennisinstellingen uit het primair, voortgezet en hoger onderwijs (Innovo, Movare, SVOPL, LVO, VISTA, Zuyd Hogeschool, Open Universiteit, RWTH Aachen en Universiteit Maastricht), zorgpartijen (Zuyderland Medisch Centrum, Levanto, Meander, Cicero en Sevagram), GGD Zuid-Limburg (programma Trendbreuk), zorgverzekeraar CZ, WSP, mensontwikkelbedrijven, veiligheidspartners, Zorg- en Veiligheidshuis Parkstad, IHK Aachen (de Duitse variant van de KvK), GIP Kerkrade en Aken en diverse andere maatschappelijke instellingen.

Regio

De deal heeft betrekking op de regio Parkstad Limburg in het zuidoosten van Limburg die het grondgebied via de gemeenten Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Kerkrade, Landgraaf, Simpelveld en Voerendaal omvat. Hier wonen ruim 256.000 inwoners. Het betreft van origine een aparte mijnstreek binnen Zuid-Limburg, die zich de afgelopen decennia opnieuw heeft moeten uitvinden en die gekarakteriseerd wordt door haar stedelijke aard, verweven met groene, landelijke aders. De regio ligt op een steenworp afstand van de Duitse universiteitsstad Aken. Parkstad Limburg is het westelijk deel van de grensoverschrijdende stedelijke agglomeratie Aken-Parkstad, met ruim 800.000 inwoners. In dit gebied wordt al jarenlang samengewerkt met de Stadt en Städteregion Aachen, het Duitstalige deel van België en de Nederlandse gemeente Vaals die deel uitmaakt van de regio Maastricht/Heuvelland.

In de periode 2013 – 2022 heeft de regio samen met de Provincie Limburg een Internationale Bau Ausstellung (IBA) georganiseerd, waarmee nieuwe kwalitatief hoogwaardige investeringen zijn gedaan en trots en nieuwe kracht is ontstaan. In het kader van de Regio Deal Parkstad Limburg 1.0 is de bestuurlijk, intergemeentelijke samenwerking (Gemeenschappelijke Regeling Stadsregio Parkstad Limburg) per 1 mei 2021 verbreed en geïntensiveerd.

In 2021 hebben de gemeenteraden van de Parkstadgemeenten een nieuwe Strategische Agenda voor Parkstad Limburg (bijlage 1.6) vastgesteld, dit als basis voor de verder verbrede en versterkte regionale samenwerking. Deze heeft twee belangrijke regionale ambities: 1. het realiseren van een duurzaam, economische groeipotentieel en 2. het realiseren van leefbare en gezonde wijken en kernen. In deze agenda worden ontwikkelingen en ambities benoemd op het gebied van de regionale economie, de regionale werkgelegenheid (+ 8.500 arbeidsplaatsen), de toeristische sector, de transitie van landschap en landbouw, een sociaaleconomische 'trendbreuk', vernieuwing van de woningvoorraad, leefbaarheid en de duurzaamheidstransities (circulariteit, energie, mobiliteit en klimaat) en grensoverschrijdende samenwerking (GROS).

De regio Parkstad Limburg heeft de afgelopen jaren het concept Brede Welvaart omarmd als richting voor een vervolg op de eerste Regio Deal en op de IBA die beiden in 2022 aflopen. Ook de Brightlands Smart Services Campus Heerlen focust zich op het thema Brede Welvaart. In het voorjaar 2022 hebben Stadsregio Parkstad Limburg en de gemeente Heerlen samen met de stedenbandgemeenten Amsterdam, Eemsdelta en Sluis een Brede Welvaartsconferentie georganiseerd. Er wordt inhoudelijk samengewerkt met regio's aan de grens en met stedelijke focusgebieden.

De regio Parkstad Limburg is onderdeel van Zuid-Limburg. Zuid-Limburg beschikt over een uitzonderlijk mooi heuvellandschap met sfeervolle dorpen en levendige steden. Zuid-Limburg is de Nederlandse voordeur naar Europa. Centraal gelegen in een Europese agglomeratie met 4 miljoen inwoners, 5 universiteiten, 7 vliegvelden en 2 HSL-stations. Met 8 km binnenlandse en 220 km buitenlandse grens. Het gebied kent een rijke geschiedenis, met een hoge dichtheid aan cultureel erfgoed in gebouwen, landschapselementen en tradities. In Zuid-Limburgs verband wordt in het kader van het NOVI/NOVEX gebied samengewerkt aan de Zuid-Limburgse verstedelijkingsopgave en de transitie van het landelijk gebied. In de Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL) wordt ook op economisch vlak op Zuid-Limburgse schaal samengewerkt. Echter, de opgaven en problematiek op het gebied van brede welvaart zijn binnen Zuid-Limburg qua aard en omvang verschillend. Vanuit de regio Zuid-Limburg worden er daarom ook twee verschillende aanvragen voor Regio Deals ingediend, die elkaar versterken: één vanuit Parkstad en één vanuit de regio centraal Westelijke Zuid-Limburg (zie bijlage 1.4)

Eerdere Regio Deals

De eerste Regio Deal Parkstad Limburg is gestart in juli 2019 en loopt af op 31 december 2022. In deze Regio Deal werken gemeenten, Stadsregio Parkstad Limburg, Provincie Limburg en de Rijksoverheid samen met verschillende

allianties uit het maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven om de huidige achterstandspositie van de regio structureel weg te werken en toe te werken naar het Limburgs gemiddelde. Als onderdeel hiervan wordt met partners aan de andere kant van de grens steeds meer ingezet op de kansen, die zich ook vanuit de ligging in de grensregio voordoen. Met de Regio Deal is de uitvoeringskracht in de intergemeentelijke samenwerking versterkt. De betrokken partijen hebben in de eerste Regio Deal onderkend, dat een langjarige aanpak van de opgaven nodig is en dat de omvang en complexiteit van de problemen de (financiële) draag- en slagkracht van de regionale partners te boven gaan.

Er zijn via twee sporen (1. verbeteren sociaal-fysieke leefbaarheid en 2. versterken van de ruimtelijk-economische structuur) op zes thema's (1. sociaaleconomische structuurversterking: 2. wonen en leefbaarheid: 3. veiligheid: 4. voorzieningen en retail: 5. grensoverschrijdende samenwerking: 6. centrumfunctie Heerlen) extra inspanningen verricht, met name in de meest kwetsbare delen van Parkstad Limburg.

Tegenover de Rijksbijdrage van €40 miljoen, hebben de Parkstadgemeenten, de Stadsregio Parkstad Limburg en de Provincie Limburg een bedrag van ruim €100 miljoen aan cofinanciering ingebracht. De financiële middelen van deze Regio Deal zijn reeds volledig aangewend en hebben tot goede resultaten geleid. Er zijn 61 projecten gestart met een financiële bijdrage vanuit de Regio Deal: met een totaal investeringsvolume van ruim €600 miljoen, dankzij additionele investeringen van woningcorporaties, marktpartijen, onderwijsinstellingen en gemeenten.

In de Regio Deal aanpak is óók de verbinding gelegd met Rijksprioriteiten, zoals de Voorlopertrajecten School en omgeving Heerlen-Noord en Parkstad, de Impulsaanpak Winkelgebieden Heerlen Centrum, de Woningbouwimpuls Heerlen Centrum, het Volkshuisvestingsfonds Heerlen-Noord en Parkstad, Preventie met Gezag, Versterkingsgelden Ondernijning en de Aanpak Energiearmoede/Nationaal Isolatiefonds.

De regionale transformatieopgave blijft groot. De klus is nog niet klaar. Door omstandigheden zijn nog niet alle ambities uit de eerste Regio Deal bereikt. De sociaalfysieke achterstanden zijn hardnekkig én complex.

Ook in het plan van aanpak van het NOVI-gebied Zuid-Limburg is geconstateerd, dat de aanpak van de sociaalfysieke achterstanden nodig is voor de ontwikkeling van de regio Zuid-Limburg als geheel. De Regio Deal aanpak is inmiddels bewezen effectief. Het is van belang om interventies langjarig vol te houden, om samen met maatschappelijke partners een trendbreuk te bewerkstelligen. Voorliggende aanvraag voor een nieuwe Regio Deal geeft hier invulling aan en is een noodzakelijk en logisch vervolg op de ingeslagen weg.

Opgave

NB: in bijlage 1.1 is de opgave nader uitgewerkt

Regio Parkstad scoort op het gebied van brede welvaart sterk afwijkend ten opzichte van het nationale gemiddelde (bijlage 1.2). De levensverwachting van inwoners is de laagste van Nederland. Het vertrouwen van bewoners in instituties is laag, getuige de opkomstcijfers van de gemeenteverkiezingen 2022. Brunssum, Heerlen en Kerkrade staan landelijk in de top 20 van gemeenten met de laagste SES/WOA scores, waarbij Heerlen op 1 staat en Kerkrade op 4. De ervaren onveiligheid in de regio en hoge scores op indicatoren voor ondermijnende criminaliteit zijn zorgwekkend.

De huidige situatie heeft zijn oorsprong in het mijnverleden, de grootstedelijke harddrugsproblematiek en de bevolkingsdaling vanaf de tweede helft van de jaren '90. De regio is momenteel één van de zes Nederlandse regio's en de enige regio buiten de Randstad, die 'structureel onder druk' staat v.w.b. omvang, ernst en duur van leefbaarheidsproblematiek (Leefbaarometer).

Binnen de regio is de problematiek ongelijk verdeeld en concentreert zich in specifieke gebieden. Parkstad herbergt 15 van de top 20 wijken met de laagste SES scores in Zuid-Limburg. Voor inwoners betekent dit een zorgelijke en meervoudige problematiek van hardnekkige achterstanden, die met elkaar samenhangen én elkaar versterken. Een 'poverty trap'. Meerdere generaties achter elkaar leven op het bestaansminimum. In zwakke wijken neemt de veerkracht steeds verder af. COVID-19 heeft juist in deze wijken ontwrichtende gevolgen gehad. In een aantal plattelandskernen staat de leefbaarheid onder druk door verschraling van het voorzieningenaanbod, een vastzittende woningmarkt en een vergrijzende populatie. De momenteel sterk gestegen energieprijzen komen hier bovenop en verergeren de problematiek, in de context van een verouderde (particuliere) vastgoedvoorraad. In Schinveld en delen van Brunssum staat de leefbaarheid extra onder druk door de NAVO-vliegbasis in Geilenkirchen (Awacs).

De regio staat er inmiddels wel beter voor dan enkele jaren geleden. Er is een 'opwaartse beweging' te zien, als gevolg van regionale investeringsprogramma's, zoals IBA, Regio Deal en de Buitenring Parkstad. Er is sprake van nieuwe trots, kracht en ondernemerschap in de wijken en in de regio. De bevolkingsdaling vlakkt af en meer economische dynamiek zorgt voor kansen. Dit wordt in belangrijke mate gestimuleerd door de groei van de medisch-technologische sector, de Brightlands Smart Services Campus en de internationaal erkende toeristisch-recreatieve

ontwikkeling. Er ligt een kans deze ontwikkelingen te benutten voor brede welvaartsopgaven, onder meer via (de herstructurering van) bedrijventerreinen. De regio wenst ook een bijdrage te leveren aan de nationale woningbouwopgave door de komende 10 jaar minimaal 7500 nieuwe woningen te bouwen. De regio ziet dit als kans om nieuwe doelgroepen aan te trekken, waarbij een meer gemêleerde wijkopbouw ontstaat.

Daarnaast staan de seinen voor intensievere samenwerking met Duitse partners op groen. Het gebied van Parkstad en (de Städteregion) Aken is de enige grensoverschrijdende agglomeratie aan de Nederlandse grens. Het is een kenniscentrum, met de RWTH (46.000 studenten), de Fachhochschule (15.000 studenten) en het Forschungszentrum Jülich (7.100 medewerkers). Dit biedt kansen voor ontwikkelingen in Parkstad en Zuid-Limburg. De herontwikkeling van het Rheinische Revier, het bruinkoolgebied dat aan Parkstad grenst, is een andere kans. Dit gebied staat aan de vooravond van een gigantische transformatie, zowel economisch, als ook op gebied van verstedelijking en landschapsontwikkeling.

De 7 gemeenten hebben de afgelopen jaren wel al fors geïnvesteerd in regionale samenwerking en in uitvoeringskracht, maar de opgaven vragen ook de komende jaren nog substantieel veel inzet van de gemeentelijke organisaties én van de stakeholders in termen van capaciteit in kwalitatieve en kwantitatieve zin.

Het streefbeeld is om de regio op de middellange termijn vanuit de huidige achterstandspositie, structureel naar het Nederlands gemiddelde te brengen. Dit streefbeeld is ook vastgelegd in de geactualiseerde strategische agenda.

Door de forse concentratie en cumulatie van problemen en de onrendabele investeringen die hiermee gemoeid zijn omdat de markt die niet zelf opgepakt, gaat het hier om een publiek vraagstuk dat ook de draagkracht van de regio te boven. Om stappen te zetten voor duurzame en structurele oplossingen is een lange adem nodig, met een langjarige samenwerking tussen Rijk en regio. De opgave vraagt om afgestemde inzet van ministeries en co-partnerschap met het Rijk. Bij vraagstukken rondom de landsgrenzen is Rijksbetrokkenheid voorwaardelijk, zeker wanneer experimenteerruimte in wet- en regelgeving nodig is. De eerste Regio Deal heeft aangetoond, dat Rijksbijdragen en de inhoudelijke betrokkenheid van ministeries een bindend vermogen hebben voor essentiële projecten en verbeteringen, die anders niet tot stand komen

Voorgestelde aanpak

NB: dit is een samenvatting en in bijlage 1.1 nader uitgewerkt.

De voorgestelde aanpak bestaat uit 3 lijnen:

- 1) een integrale, gebiedsgerichte aanpak van wijken en dorpen
- 2) het benutten van kansen voor brede welvaart in een grensoverschrijdende context
- 3) het versterken van de benodigde organisatie- en uitvoeringskracht

De integrale, gebiedsgerichte aanpak is gericht op het wegwerken van achterstanden in kwetsbare wijken en dorpen waar de brede welvaart aantoonbaar het meest onder druk staat. Het betreft:

- Stedelijke gebieden met sociaaleconomische achterstanden, waar de leefkwaliteit onder druk staat. Dit zijn Brunssum Noord/Oost (12.500 inwoners), Heerlen-Noord (56.000 inwoners), Kerkrade Oost (18.000 inwoners) en het stedelijk lint van Schaesberg tot Lauradorp in Landgraaf (10.000 inwoners), én

- Landelijke kernen en dorpen waar de leefbaarheid onder druk staat door een verschraving van het aanbod in voorzieningen, een vastzittende woningmarkt in combinatie met een vergrijzende populatie. Dit zijn de kernen Nuth (4.500 inwoners) en Schinveld (4.500 inwoners), Simpelveld (5.000 inwoners) en Ubachsberg (1.500 inwoners).

In deze gebieden wordt voortgebouwd op trajecten die reeds in gang zijn gezet, zoals de aanpak 'Sociaal Veilig' en de versterking van het 'stedelijk focusgebied' Heerlen-Noord, de intensieve samenwerking tussen en met woningcorporaties en de verbetering van de leefbaarheid in het landelijk gebied via 'Integrale Dorpontwikkelplannen'. In de uitvoering worden partners op gebiedsniveau bij elkaar gebracht, zodat op een samenhangende manier vraagstukken kunnen worden aangepakt.

De voorgestelde aanpak sluit aan bij de Rijksprioriteiten, zoals vermeld in het Coalitieakkoord van 2021 en de Miljoenennota voor 2023. In het Rijksbeleid is Parkstad de enige grensregio, met een stedelijk focusgebied. De ervaringen die worden opgedaan in het kader van Heerlen-Noord dienen als voorbeeld voor de aanpak van soortgelijke opgaven elders in de regio en worden via de regionale structuur gedeeld. In de gebiedsgerichte aanpak wordt de problematiek in samenhang bekeken en wordt via een langjarige en structurele aanpak gewerkt.

Gebiedsgerichte interventies vinden binnen 5 van de 7 themalijnen van de Regio Deal plaats, waarbij de thema's sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid fors méér de nadruk krijgen dan in de eerste Regio Deal:

Thema 1: Sociaaleconomische structuurversterking:

Via de Trendbreuk-systematiek wordt ingezet op het bevorderen van kansen(gelijkheid) en het mobiliseren van arbeidspotentieel. De aanpak bestaat uit bewezen interventies, zoals Kansrijke start (2.125 gezinnen), Rijke schooldag (10.000 kinderen) en de Bovengrondse Vakschool en andere werkhubs (1.500 mensen extra) en de aanpak van gezondheid, vitaliteit en (energie)armoede.

Thema 2: Veiligheid:

Het verbeteren van de leefbaarheid in wijken en dorpen door de uitrol van de integrale aanpak Sociaal Veilig, de regionale aanpak van jeugdcriminaliteit en veilig ontwerp en beheer van woonwijken. Een sociaal veiligheidscentrum en de aanpak van ondermijning zijn onderdeel van de regionale aanpak. Er is (tijdelijk) behoefte aan extra uitvoeringscapaciteit, expertise en kennis.

Thema 3: Wonen

De herstructurering van 900 kwetsbare particuliere woningen (met specifiek aandacht voor oude mijnwerkerskoloniën) en verhoging van de woningbouwproductie (voor zover interventies niet in aanmerking komen voor bijdragen uit het VHF of de WBI), en intensivering van de VoorzieningenWijzer.

Thema 4: Retail

Het versterken van minimaal 4 centra (waaronder centra die niet passen binnen de IW-regeling), het onttrekken van minimaal 16.000m² overtollige retail (overaanbod 100.000m²) en de begeleiding van nieuwe (minimaal 50, via Streetwise aanpak) en doorontwikkeling van bestaande ondernemers (bv. digitalisering).

Thema 5: Duurzaamheid

Interventies in verduurzaming, aardgasvrij maken van wijken en circulair bouwen (Urban Mine Parkstad) waarvoor initieel een beroep gedaan op andere Rijksfondsen.

Verzilveren van kansen voor brede welvaart in een grensoverschrijdende context

Thema 6: Economie

Een impuls voor de Brightlands Smart Services Campus (verdubbeling organisaties en directe/indirecte banen AI Hub), de herstructurering van bedrijventerreinen (±70ha, minimaal 2.600 nieuwe banen) en versterking van de medtech-sector (arbeidsmarkt, onderwijs, ruimte, innovatie).

Thema 7: Grensoverschrijdende samenwerking

De versterking van het daily urban system Aken-Parkstad, het ontwikkelen van onze regio als economische draaischijf tussen Nederland en Duitsland, het duurzaam verbinden van kennisinstellingen en bedrijven over de grens aan de regio en het stimuleren van een Euregionale mindset bij een nieuwe generatie burgers.

Organisatiekracht

De derde lijn betreft de versterking van de organisatie/uitvoeringskracht in de regio. Maximaal 10% van het budget wordt ingezet om deze te bestendigen.

Doelgroep

De aanpak is er op gericht om inwoners van Parkstad met zeer beperkte veerkracht in gebieden, waar de brede welvaart het meest onder druk staat, weer perspectief op een beter leven te geven. Het betreft acht gebieden waarin circa 100.000 mensen wonen. De impuls moet een duurzaam effect sorteren en vraagt grote inzet van alle partners en betrokkenheid van onze burgers. Dit past naadloos in de methodiek, waarbij stakeholders in een vroeg stadium worden betrokken en ook zelf een verantwoordelijkheid hebben in de uitvoering.

De aanpak voorziet ook in een impuls om het ondernemerschap in de regio te versterken, onder meer door voor gerichte sectoren en opgaven, de afstemming tussen onderwijs, arbeidsmarkt en bedrijfsleven te verbeteren en de verbinding te leggen tussen economische kansen enerzijds en de sociaaleconomische opgaven anderzijds. Dat komt ten goede aan werknemers, werkgevers en aan de regionale economische structuur in brede zin. Dit verbetert ook het investerings- en vestigingsklimaat voor nieuwe en bestaande bedrijven en werkzoekenden in Parkstad binnen de context van Zuid-Limburg en de Euregio.

Financiering

De Stadsregio Parkstad Limburg vraagt mede namens een brede maatschappelijke coalitie aan het Rijk om een financiële bijdrage van 40 miljoen euro inclusief BTW uit de Regio Envelop.

Cofinanciering:

De Parkstadgemeenten en de Stadsregio Parkstad Limburg staan garant voor de volledige, benodigde cofinanciering. De colleges van B&W hebben dit besloten in de collegevergaderingen van 8 november 2022.

Aangezien Parkstad een kwetsbaar gebied is en de sense of urgency groot is, wordt er regiobreed dienaangaande geen enkel voorbehoud gemaakt.

Hoewel nu al vele stakeholders het belang en hun commitment uitspreken, is hiermee bij het afgeven van de garantie door de colleges, financieel nog geen rekening gehouden. Afhankelijk van de interventies zal in een later stadium eventueel besloten kunnen worden of en zo ja welke partners zullen en kunnen bijdragen aan de benodigde cofinanciering. Voor alle genoemde opgaven geldt dat Parkstad niet alleen kijkt naar (incidentele) overheidsinvesteringen, maar óók de inzet van onze coalitiepartijen onderzoekt, die baat kunnen hebben bij de oplossingen én kunnen bijdragen aan de langjarige aanpak.

Bovenop de gevraagde bijdrage van 40 miljoen euro inclusief BTW uit de Regio Envelop is de regio ook van plan om met partners aanvragen te doen bij het vervolg School en omgeving, de Regeling Gezond en Actief Leven Akkoord, de volgende ronden van het Volkshuisvestingsfonds, de Woningbouwimpuls en de Impulsaanpak Winkelgebieden, het Programma Werklocaties, het Nationaal Groeifonds (via AI-coalitie), het Nationaal Isolatieprogramma, het Klimaatfonds en het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Dat geldt ook voor eventuele nieuwe Rijksprogramma's, van waaruit een bijdrage kan worden geleverd aan de voorgestelde aanpak.

Daarnaast wordt specifiek voor de gebieden Schinveld en Brunssum Noord/Oost samen met het Ministerie van Defensie gekeken naar een leefbaarheidsfonds ter compensatie van de negatieve impact op de brede welvaart van de NAVO-basis vlak over de grens in Geilenkirchen (Awacs). Hiervoor wordt de verbinding gezocht met andere ministeries.

Daar waar mogelijk worden ook Europese subsidies aangeboord in het kader van de European Green Deal, European Bauhaus en Interreg, hetgeen meestal in samenwerking met grensoverschrijdende partners plaatsvindt. De sectorale instrumenten zijn niet afdoende om de brede welvaart in de regio afdoende te verbeteren. Daarom wordt een beroep gedaan op de Regio Deal. De regio hanteert voor de Regio Deal het principe dat primair gekeken wordt naar de mogelijkheden van al beschikbare (al dan niet sectorale) rijksmiddelen en dat de middelen uit de Regio Envelop secundair worden aangesproken als dat niet afdoende blijkt en er geen andere Rijksmiddelen inzetbaar én beschikbaar zijn. Dit betekent dat een bijdrage uit de Regio Deal Enveloppe wordt gevraagd voor die interventies of onderdelen daarvan, die niet in aanmerking komen voor bijdragen vanuit andere Rijksbudgetten. De Regio Deal is als het ware het cement tussen de sectorale ingrepen, waarmee een integrale aanpak mogelijk wordt gemaakt (bijlage 1.3).

In de eerste Regio Deal Parkstad Limburg is de Rijksbijdrage substantieel verveelvoudigd met een multiplier van 15. De regio heeft samen met de partners in de coalitie (woningcorporaties, onderwijsinstellingen en private partijen) aangetoond (bewezen track record) dat ze Rijksbijdragen doelmatig en efficiënt weet in te zetten en effect weet te boeken. Alhoewel ook nu weer koers wordt gezet op een hoge multiplier, zal deze anders uitpakken vanwege de verschuiving van het zwaartepunt van fysiek-ruimtelijk interventies in de eerste Regio Deal naar meer nadruk op sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid in de tweede Regio Deal.

Om tot een grotere trendbreuk in de regio Parkstad Limburg te komen, is een langdurigere aanpak van meervoudige problemen nodig dan de drie jaar die we nu met de eerste Regio Deal hebben afgerond. Succesvolle interventies – zoals de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de Verlengde Schooldag, die nu door vertaald worden in een modulaire systematiek voor de Rijke Schooldag – verdienen het om langjarig te worden gecontinueerd én te worden opgeschaald. Voor een succesvolle metamorfose van kwetsbare wijken en buurten blijven extra investeringen in de woningvoorraad en de winkelstructuur noodzakelijk, die in samenhang met een bewezen aanpak van sociaaleconomische structuurversterking en van veiligheid worden uitgevoerd.

Parkstadgemeenten en Stadsregio Parkstad Limburg	€ 40.000.000
Totale bijdrage uit de regio	€ 40.000.000
Gevraagde bijdrage Rijk	€ 40.000.000
Totaal voorgestelde Regio Deal	€ 80.000.000

Organisatie en samenwerking

De Stadsregio Parkstad Limburg is de formele indiener van de propositie en heeft vanuit die hoedanigheid gedeelde eindverantwoordelijkheid. Het voorstel is om aan te sluiten bij de systematiek van aansturing van de huidige Regio Deal en deze verder te versterken. Daarin is het bureau van de Stadsregio Parkstad Limburg, het programmabureau voor de aansturing van de Regio Deal Parkstad Limburg. Het bureau ziet toe op en ondersteunt de bestuurlijke samenwerking tussen Regio en Rijk, geeft invulling aan de verbinding tussen publieke en private partijen en draagt zorg voor het verankeren van de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen (triple helix). Verder beschikt het DB van de Stadsregio Parkstad de Regio Dealmiddelen onder de voorwaarden van de deal aan de uitvoerende partijen en ziet toe op monitoring, voortgangsbewaking en bijsturing van de projecten, conform de SPUK-systematiek die van toepassing zal zijn.

Binnen de Regio Deal Parkstad Limburg (2019-dec 2022) vindt de monitoring plaats door een overleg tussen Regio en Rijk. Voor de dagelijkse aansturing binnen de regio, geldt de bevoegdhedenregeling van de Gemeenschappelijke Regeling van de Stadsregio Parkstad Limburg met bindende besluiten voor de 7 gemeenten: met inachtneming van de bevoegdheden van de afzonderlijke gemeenteraden. Dat gebeurt in vergaderingen van de inhoudelijke Bestuurscommissies (wethouders) en/of het Dagelijks Bestuur (burgemeesters). Vervolgens leggen de portefeuillehouders individueel verantwoording af in de eigen gemeenteraad over de besluitvorming die regionaal heeft plaatsgevonden. Vanuit het Parkstadbureau worden periodiek regionale collegebijeenkomsten en raadsinformatiebijeenkomsten (voor de 7 gemeenteraden gezamenlijk) georganiseerd. Ter illustratie: de colleges zijn regionaal bijeengekomen op 2 november. De gemeenteraden zijn via een regionale raadsinformatiebijeenkomst op 7 november 2022 geconsulteerd over voorliggende aanvraag voor een Regio Deal. De colleges van B&W hebben ieder afzonderlijk op 8 november met inachtneming van de raadsinformatiebijeenkomst besloten een positieve zienswijze af te geven en garant te staan voor de cofinanciering en het DB van de Stadsregio Parkstad Limburg heeft voorliggende propositie vervolgens vastgesteld.

Specifiek voor het thema Veiligheid (géén onderdeel van de GR Parkstad) wordt de samenwerking tussen de zeven Parkstad gemeenten, politie en Openbaar Ministerie ten aanzien van belangrijke gemeentegrensoverstijgende veiligheidsthema's afgestemd in een gezamenlijk overleg van de drie 'Lokale Driehoeken' in Parkstad.

In het algemeen werken de regio en de gemeenten, binnen de Regio Deal en daarbuiten, nauw samen met private partijen, woningcorporaties, zorg-, cultuur- en onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven. De samenwerking met stakeholders is georganiseerd in een brede maatschappelijke coalitie, waarvan gebiedsgerichte Allianties/netwerken deel uitmaken. De Provincie Limburg heeft aangegeven het van belang te vinden dat er een Regio Deal komt voor Parkstad waarbij zij eventueel op projectniveau wil participeren. De Provincie Limburg heeft een ondersteuningsbrief toegezegd.

Op gebiedsniveau worden allianties gesloten, waarbij ook inwoners betrokken worden door de gemeenten en andere stakeholders. Het thema burgerbetrokkenheid is een belangrijk thema in de gemeentelijke coalitieprogramma's van 2022-2026. Bij de gebiedsgerichte aanpak zullen succesvolle manieren van bewonersbetrokkenheid, tussen gebieden worden uitgewisseld.

Een brede maatschappelijke coalitie is in het voortraject een aantal maal geconsulteerd over de themalijnen in voorliggende aanvraag. Over de wijze waarop de brede maatschappelijke coalitie wordt betrokken bij de governance-structuur, bij de verdeling van de middelen en bij het sturen/monitoren van de voortgang, gaan partijen met elkaar in gesprek.

De afstemming met de actielijnen van de andere Zuid-Limburgse aanvraag voor de Regio Deal wordt vormgegeven via het NOVEX-gebied Zuid-Limburg via de daarvoor bestaande structuren.

In de eerste Regio Deal is een intensief partnerschap met verschillende departementen ontstaan, met veel gewaardeerde inzet van hun netwerk of expertise. Dit heeft bij enkele projecten met bijvoorbeeld knelpunten op het gebied van regelgeving, geresulteerd in een belangrijke doorbraak. De relatie met het Rijk (BZK, OCW, LNV, J&V, VWS, EZK) binnen thema's als retail, wonen, veiligheid, flexwonen, natuurinclusief bouwen, kansengelijkheid, onderwijs en dergelijke, is zeer waardevol. We willen deze samenwerking graag opschalen en verbreden naar

departementen als bijvoorbeeld SZW, I&W en Defensie.

Structureel karakter

De opgaven in de regio Parkstad Limburg op het gebied van brede welvaart zijn groot en complex. Vanwege de cumulatie van hardnekkige meervoudige problemen hebben de betrokken partijen in de eerste Regio Deal reeds onderkend, dat een langjarige aanpak van deze opgaven nodig is, dat de omvang en complexiteit van de problemen de (financiële) draag- en slagkracht van de regio te boven gaat én dat de betrokken partijen er samen naar moeten streven dat Parkstad een regio wordt die de regionale opgaven in de toekomst op eigen kracht kan aanpakken en een bijdrage kan leveren aan de BV Nederland. In bepaalde gebieden, zoals bijvoorbeeld Heerlen-Noord, zullen de interventies langer moet aanhouden dan in andere gebieden.

De afgelopen jaren hebben gemeenten veel complexe opgaven geprioriteerd én aangepakt. De Strategische Agenda van Parkstad laat zien, dat partijen samen voor de opgaven staan: publieke en private partijen én inwoners. Hiervan zijn al resultaten te zien, bijvoorbeeld bij de uitrol van de Gezonde Basisschool van de Toekomst én de aanpak van slecht particulier woningbezit in kwetsbare wijken. Het is een rijdende trein, één die niet tot stilstand mag komen.

In de IBA is geleerd dat 'kwaliteit' een bindend vermogen heeft. Bestuurlijk is uitgesproken dat het borgen daarvan deel moet uitmaken van de aanpak. Kwaliteit leidt ook tot trots en nieuw elan. Juist in kwetsbare gebieden wordt ingezet op kwaliteit om trots zichtbaar en tastbaar te laten worden. Dit draagt bij aan de structurele verbetering van de brede welvaart.

Het partnerschap Rijk-regio is daarbij essentieel voor een structurele aanpak. Voor alle interventies geldt dat Parkstad niet alleen kijkt naar (incidentele) overheidsinvesteringen. De inzet van partners, die ook baat kunnen hebben bij de oplossing én kunnen bijdragen aan de langjarige aanpak, wordt ook onderzocht. De regio wil daarom graag samen met de Rijksoverheid onderzoeken welke financieringsconstructies mogelijk zijn naast de inzet van publieke middelen (pps-mogelijkheden).

Toch zal de balans vaak eerst moeten worden hersteld, voordat bijvoorbeeld onrendabele toppen tot het verleden behoren en er een duurzaam financieringsmodel bestaat waarbij de markt haar werk weer kan doen. Daarvoor moet de strategie niet alleen gericht zijn op de aanpak van calamiteiten ('dweilen'), maar ook op structurele veranderingen in de fysieke leefomgeving en het creëren van nieuw (economisch) perspectief (repareren van de kraan). De keuze om interventies in het sociaaleconomisch domein juist te richten op een nieuwe generatie ('trendbreuk'), heeft een structurele borging van de effecten tot doel.

De kosten van ingrepen in incidenten zijn groot. Er is een extra bijdrage nodig om te kunnen doorpakken naar een structurele verbetering op de lange termijn met grote maatschappelijke baten en waarbij een negatieve trend gekeerd wordt. De effecten worden door de regio gemonitord, via een door bureau RIGO ontwikkeld monitoringssysteem (www.transformatieparkstad.nl).

Samen met gebieden met vergelijkbare opgaven, kunnen de mogelijkheden van kennisuitwisseling worden verkend. Zo hebben Stadsregio Parkstad Limburg en gemeente Heerlen in het voorjaar 2022 samen met de stedenbandgemeenten Amsterdam, Eemsdelta en Sluis een Brede Welvaartsconferentie georganiseerd, waarmee niet zozeer alleen aandacht voor de opgaven is bereikt, maar juist commitment bij de coalitie om samen regionaal werk te maken van ingrijpende interventies met structurele resultaten.

Bureau Rebel Group heeft een 'Brede Welvaart impactsanalyse' van het voorgestelde interventiepakket gemaakt (bijlage 1.5). Uit de analyse blijkt, dat de voorgestelde maatregelen goed aansluiten bij de opgaven in de regio en dat logischerwijs ook tot de beoogde effecten zullen leiden. Op basis van de kwantificering van een aantal maatregelen wordt gesteld dat de investeringen (in MKBA-termen) ruimschoots terug te verdienen zijn en dat er in die zin sprake is van een robuust maatregelenpakket.

Betrokkenheid eerdere deals

De eerste Regio Deal Parkstad Limburg is een succes (bijlage 1.7). De Regio Deal aanpak werkt. Daarom wordt in voorliggende aanvraag ingezet op continuering (met accentverschillen) én opschaling van de huidige aanpak.

Er zijn 61 projecten gestart met een financiële bijdrage vanuit de Regio Deal. Het betreft inmiddels bewezen interventies met concrete resultaten. Via de Regio Deal is geïnvesteerd in 9 basisscholen met een bereik van 2500 kinderen. De onderwijs/arbeidsmarkttrajecten hebben inmiddels meer dan 100 deelnemers. Er worden 700 slechte particuliere woningen en 16.000 m² overtollige winkelruimte getransformeerd. De VoorzieningenWijzer is

geïmplementeerd in alle gemeenten en met alle woningcorporaties, en heeft inmiddels voor 300 gezinnen met lage inkomens geleid tot een ijn financieel opzicht structureel beter perspectief. Er is geïnvesteerd in 4 winkelclusters in regionaal geprioriteerde winkelgebieden en er is een grensoverschrijdend E-bike systeem geïmplementeerd. De samenwerking met Duitse partners is sowieso door de Regio Deal geïntensiveerd. Dat komt ook tot uiting in het aantal projecten voor grensoverschrijdende samenwerking, met de vestiging van een dependance van de RWTH in Heerlen Centrum als kroon op het werk. Er is nog veel winst te behalen, maar de energie die is losgemaakt wordt nadrukkelijk meegenomen in een nieuwe Regio Deal.

De resultaten zijn ook al fysiek zichtbaar in de regio. De Regio Deal heeft ervoor gezorgd dat projecten tot uitvoering zijn gekomen, die anders nooit zouden zijn gerealiseerd, omdat de opgaven te groot en te complex waren en de draagkracht van de regio te boven gingen.

De aanpak heeft ook vliegwieleffecten. In kwetsbare wijken blijken investeringen in de (particuliere) woningvoorraad een katalysator te zijn voor extra investeringen in leefbaarheid en brede welvaart. In Heerlen Centrum is weer marktdynamiek ontstaan: vastgoedeigenaren investeren weer en onderwijsinstellingen willen naar de binnenstad. Zonder financiële bijdragen vanuit de Regio Deal is op beide basisscholen in Simpelveld de Gezonde Basisschool van de Toekomst ingevoerd. Het bedrijfsleven (via het Ondernemersfonds Heerlen) investeert in de uitbreiding van het grensoverschrijdende E-bike systeem door 5 nieuwe stations voor E-bikes.

Tijdens de eerste Regio Deal werd de aanpak van voornamelijk ingrepen in het fysieke domein, verbreed met de aanpak van sociaaleconomische achterstanden: interventies zoals de Gezonde Basisschool van de Toekomst en de Verlengde Schooldag, die er echt toe doen. Omdat het in de praktijk ingewikkeld is om alle betrokken partijen op één lijn te krijgen, worden deze concepten in samenhang met het traject van de Rijke schooldag doorontwikkeld. Bij de uitwerking van de aanpak op wijkniveau, is ook het thema 'veiligheid' steeds bepalender geworden. In voorliggende aanvraag wordt nadrukkelijker ingezet op de thema's sociaaleconomische structuurversterking en veiligheid via de integrale, gebiedsgerichte aanpak.

Door gewijzigde omstandigheden is de ambitie om 1.600 woningen in de eerste Regio Deal aan te pakken niet volledig gerealiseerd. In een duurder woningmarkt zijn relatief meer verstrekende interventies met meer langdurige effecten gepleegd, dan kleinschalige ingrepen op pandniveau. De aanpak was effectiever en duurzamer van aard, maar hierdoor kostbaarder dan eerder voorzien.

De verhoging van de overdrachtsbelasting van 2% naar 8% vanaf 2021 was ook onvoorzien en heeft een groot beslag gelegd op de beschikbare middelen (€4,2 miljoen), waardoor er minder woningen konden worden aangepakt dan voorzien.

Bij trajecten op het gebied van Onderwijs en Arbeidsmarkt is gebleken, dat door een verbinding te leggen tussen het economische domein en het arbeidsmarktdomein, projecten op het gebied van onderwijsarbeidsmarkt effectiever kunnen worden als ze beter op de lokale personeelsvraag worden afgestemd.

De Regio Deal heeft bovenal de samenwerking versterkt. De thema's sociaaleconomische structuurversterking, duurzaamheid en grensoverschrijdende samenwerking (GROS) zijn onderdeel geworden van de GR Stadsregio Parkstad Limburg en daarmee is de intergemeentelijke samenwerking verbreed en geïntensiveerd. Het is een regionale samenwerking die werkt en tot resultaten leidt. De Regio Deal heeft ook het verticale partnerschap tussen regio en Rijk versterkt. Hierdoor weten ministeries en de regio elkaar sneller te vinden, waardoor zowel elkaars expertise en netwerk benut kan worden, als ook de regionale sneller op nationale agenda kan worden afgestemd. Binnen de regio is ook de samenwerking met stakeholders versterkt en worden nieuwe samenwerkingsconstructies (PPS) onderzocht. De Regio Deal verbindt, stuurt op het gezamenlijk belang en de uitvoering. In een nieuwe Regio Deal zal de rol van de brede maatschappelijke coalitie verder aan belang toenemen. Het commitment dat de stakeholders uitspreken om de regio te verbeteren, is ontzettend belangrijk voor de toekomst van de regio.

Bestanden toevoegen

Toegevoegde bestanden

Bijlage bij Propositie Regio Deal Parkstad Limburg 2023 - 2025.pdf